

ACW, MOC en hun voorlopers

Patrick Pasture

Gezien zijn sterk organisatorisch uitgebouwde en wat aparte karakter wordt voor het ACW (in zijn huidige benaming *Algemeen Christelijke Werknemersbeweging*, tot 1985 *Algemeen Christelijk Werkersverbond*) en zijn Franstalige tegenhanger *Mouvement Ouvrier Chrétien* (MOC) een afzonderlijk hoofdstuk ingelast. De socialistische arbeidersbeweging kende met de vooroorlogse BWP een gelijkwaardige structuur. Die gold trouwens als inspiratiebron bij de oprichting van het (toen nog unitaire) ACW. Die formele banden zijn in de socialistische beweging na 1945 echter grotendeels verdwenen; de *Socialistische Gemeenschappelijke Actie* die naar aanleiding van de Koningskwestie tot stand kwam, kan niet als een socialistische tegenhanger worden beschouwd. Daarvoor ontbreekt het deze laatste aan permanente en effectief werkende structuren op nationaal, regionaal en plaatselijk vlak. ACW en MOC zijn nog steeds in eerste instantie federaties van arrondissementele werkersverbanden met een specifiek werkingsveld.

Als spil van de christelijke arbeidersbeweging en basiscomponent van de katholieke gemeenschap bieden de archieven en publicaties van ACW en MOC (en hun voorlopers) uitstekende bronnen voor de studie van diverse aspecten van de samenleving, zowel op politiek, sociaal, economisch als op cultureel en religieus vlak. Als koepelorganisaties zijn zij ook van belang voor de geschiedenis van de onderscheiden deeltakken. In sommige gevallen blijken de nationale, arrondissementele of plaatselijke ACW / MOC-archieven zelfs rijker dan de archieven van de deelorganisaties zelf. Deze arrondissementele of plaatselijke archieven zijn uiteraard tevens van groot belang voor de plaatselijke geschiedenis.

Volgend overzicht handelt enkel over ACW en MOC en hun voorlopers, alsook over de coöperatieve werken die in hun schoot tot ontwikkeling zijn gekomen. Voor de andere domeinen waarop de christelijke arbeidersbeweging actief was, zie de hoofdstukken over de politieke partijen (specifiek over de Katholieke Partij, CVP en UDB), over de vakbonden, de ziekenfondsen en de sociaalculturele organisaties (voor de deeltakken van de beweging), alsook over de katholieke Kerk (meer bepaald over de ontwikkeling van de sociale leer en praktijk van de Kerk en over de negentiende-eeuwse populaire cultuur).

1. Bibliografie

De twee eerste werken bieden een internationale situering:

HEERMA VAN VOSS (L.), PASTURE (P.), DE MAEYER (J.), eds. *Between Cross and Class. Comparative Histories of Christian Labour in Europe 1840-2000*. Bern-New York, 2005.

HIEPEL (C.), RUFF (M.E.). *Christliche Arbeiterbewegung in Europa 1850-1950*. Stuttgart, 2002.

Betreffende de beweging in haar geheel en de verschillende deelorganisaties in België:

GERARD (E.), ed. *De christelijke arbeidersbeweging in België 1891-1991*. Leuven, 1991, 2 dln.

PASTURE (P.). *Kerk, politiek en sociale actie. De unieke positie van de christelijke arbeidersbeweging in België (1944-1973)*. Leuven-Apeldoorn, 1992.

NEUVILLE (J.), ROUSSEL (L.), DANIS (T.). *Le Mouvement Ouvrier Chrétien. 1921-1996. 75 ans de luttés*. Brussel, 1996.

LAERMANS (R.). *In de greep van de "moderne tijd". Modernisering en verzuiling. Evoluties binnen de ACW-vormingsorganisaties*. Leuven-Apeldoorn, 1992.

DRAULANS (V.). *Traditie met toekomst. Sociale beweging en christelijke inspiratie*. Leuven-Amersfoort, 1996.

KWANTEN (G.). *Welstand door vereniging. De ontwikkeling van de christelijke arbeiderscoöperaties*. Brussel, 1987.

GERARD (E.) e.a. *Van arbeiderscoöperatie tot bank. De geschiedenis van BACOB*. Tiel, 1995.

Verscheidene Vlaamse en Waalse ACW / MOC verbonden hebben hun geschiedenis te boek gesteld of laten stellen; vaak zijn daarvoor historici aangesproken, soms KADOC of CARHOP. Hoewel de kwaliteit van deze studies doorgaans behoorlijk is, zijn de verschillen toch groot.

2. Historisch overzicht

De huidige ACW en MOC gaan terug op het in 1921 opgerichte unitaire ACW / LNTC (*Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens*). De christelijke arbeidersbeweging is als dusdanig herkenbaar vanaf omstreeks 1900, na het ontstaan van christelijke vakbonden en wanneer zich tevens de idee opdrong van een brede christelijke arbeidersstandsorganisatie, die naast een sociaaleconomische ook een politieke en sociaal-culturele actie kon ontplooiën. Naast de vakbonden vormden de studiekringen, in 1912 overkoepeld door het *Algemeen Verbond van Studiekringen*, de motor van de beweging. De verhouding tussen vakbonden enerzijds, studiekringen en algemene en politieke werkliedenbonden (de standsorganisatie) anderzijds vormde een discussiepunt, dat eigenlijk pas met de oprichting van het ACW / LNTC in 1921 een oplossing kreeg.

De beweging kwam grotendeels tot ontwikkeling in de schoot van de in 1891 opgerichte *Belgische Volksbond / Ligue Démocratique Belge*, die allerhande volksgezinde organisaties verenigde rond een vaag sociaal programma dat met de slogan "Godsdienst, huisgezin en eigendom" werd samengevat. De organisatorische en politieke wortels van de christelijke arbeidersbeweging zijn divers en moeilijk te begrijpen zonder oog voor de specifieke context van de laat 19^e-eeuwse samenleving ten tijde van de tweede industriële revolutie, met de vorming van de industriële arbeidersklasse als sociaalculturele en politieke entiteit, de emancipatorische druk van de arbeiders en de roep om politieke inspraak, het conflict

tussen een antiklerikale politiek en de Kerk, de heroriëntering van de religieuze volkscultuur vanaf het midden van de 19^e eeuw en de ultramontaanse reactie, en in Vlaanderen tevens de ontwikkeling van de Vlaamse beweging. In de christelijke arbeidersbeweging kwamen aldus verscheidene stromingen samen: het ultramontaanse streven naar het herkerstenen en herinrichten van de samenleving naar een middeleeuws-corporatistisch model; antiliberaal en antisocialistische reacties tegen antiklerikalisme en internationalisme; de strijd voor Vlaamse ontvoogding; en een toenemende democratische ingesteldheid, gericht op het verwezenlijken van sociale rechtvaardigheid en de morele en materiële “verheffing” van de arbeiders. In die zin betekent zij toch een breuk met de paternalistische en mutualistische oplossingen die door sociaalkatholieken sinds het midden van de 19^e eeuw voor het sociale vraagstuk naar voren waren geschoven.

De toenemende betekenis van de christelijke arbeidersbeweging, in de eerste plaats van de politieke werkmanskringen en de christendemocraten, leidde tot spanningen in de Belgische Volksbond. Na de Eerste Wereldoorlog bleek die niet in staat om zich aan te passen aan de gewijzigde politieke verhoudingen en zich om te vormen tot een christendemocratische politieke organisatie. Bij de hervorming van de katholieke politieke structuren en in het bijzonder van de christelijke arbeidersbeweging werd de Belgische Volksbond opzij geschoven. In december 1920 werd het *Algemeen Christen Democratisch Verbond* gesticht, dat volgende organisaties verenigde: de in december 1919 opgerichte *Federatie van Werkliedenbonden*, die instond voor de politieke en culturele standsorganisatie; het *Algemeen Christelijk Vakverbond* (ACV); de *Landsbond der Christelijke Mutualiteiten* (LCM); de *Belgische Coöperatie* (eveneens opgericht in 1919); en het *Nationaal Verbond der Christelijke Vrouwenwerken*.

Op zijn eerste congres van juli 1921 werd deze coördinerende structuur evenwel vervangen door het *Algemeen Christelijk Werkersverbond* (ACW) / *Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens* (LNTC), een organisatie die, naar analogie met de toenmalige BWP, opgebouwd werd uit plaatselijke, arrondissementele en provinciale werkersverbanden en opgevat was als een integrerende standsorganisatie, waarin vakbond, mutualiteit en vrouwengilde (en vanaf 1925 ook christelijke arbeidersjeugd) een eigen plaats kregen en in de bestuursorganen vertegenwoordigd werden. De Federatie van Werkliedenbonden had geen reden van bestaan meer en verdween, terwijl de uitbouw van de economische werken in de schoot van de Belgische Arbeiderscoöperatie voortaan één van de taken van de werkersverbanden werd. Die zouden zich tevens toeleggen op politieke actie en volksontwikkeling, kadervorming en apostolaat. In de praktijk gedroeg het ACW zich zo ongeveer als een politieke partij, en maakte het als dusdanig deel uit van de Katholieke Unie, die nauwelijks meer was dan een los verband van katholieke standsorganisaties.

De nieuwe structuur van het ACW zou in de loop van het interbellum onder zware druk komen, niet in het minst wegens diens politieke activiteiten, maar ook door eigen ontwikkelingen in de deelorganisaties. Van groot belang was de opmars van de Katholieke Actie (KA) onder impuls van het Vaticaan, dat apostolaat en politiek wilde scheiden. Tegelijk kwam het belang van apostolaat en volksontwikkeling meer naar voren. In de tweede helft van de jaren 1930 raakten vooral de kajotters en ex-kajotters van die KA-geest doordrongen. De middel-

puntvliepende krachten in de beweging riepen dan weer om meer eenheid en coördinatie. In 1936 werden er al een aantal aanpassingen doorgevoerd, maar de Tweede Wereldoorlog maakte pas echt de weg vrij voor ingrijpende hervormingen zowel in de Katholieke Partij als in de structuur en werking van het ACW.

In die nieuwe structuur zoals die in 1946 werd uitgetekend, verloor het ACW zijn functie als onderdeel van de Katholieke Partij. Vooral in Wallonië werd aangedrongen op een radicale breuk met het verleden, wat tot uiting kwam in de nieuwe benaming *Mouvement Ouvrier Chrétien* (MOC) in plaats van *Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens* (LNTC). Vrij snel, onder meer onder invloed van de Koningskwesatie, zou het ACW echter zijn politieke activiteit terug opnemen – wat bevestigd werd in 1949 – en *de facto* ageren als drukkingsgroep in de CVP, die, anders dan de vooroorlogse Katholieke Partij, geen standenpartij maar een individuele ledenpartij was. Om zijn politieke actie gestalte te geven, zou het ACW verschillende formules uitproberen, met wisselend succes. Overigens bouwden ook de deelorganisaties sterke rechtstreekse maar eveneens informele politieke kanalen uit.

Hoewel de algemene kadervorming tot het takenpakket van het ACW bleef behoren, werden apostolaat en volksontwikkeling voor volwassen mannen overgenomen door geëigende organisaties. In Vlaanderen was tijdens de oorlog de *Katholieke Werklieden Bond* (KWB) tot stand gekomen, in Wallonië en Brussel ontwikkelde zich uit de arbeidersjeugdbeweging de *Mouvement Populaire des Familles* (MPF). Toen die onder invloed van nieuwe, radicale apostolaatsmethoden op enkele maanden tijd uit de beweging groeide, werden naar analogie met de KWB de *Equipes Populaires* gelanceerd; de MPF stierf een stille dood. Volksontwikkeling voor volwassen vrouwen bleef, als voorheen, een taak van de *Kristelijke Arbeiders Vrouwengilden / Ligues Ouvrières Chrétiennes Féminines* (KAV / LOCF).

Ook het *Landelijk Verbond der Christelijke Coöperaties* (LVCC), dat in 1935 de Belgische Arbeiderscoöperatie vervangen had, verzelfstandigde zich in 1945 als afzonderlijke tak van de christelijke arbeidersbeweging. Binnen de LVCC zouden vooral de spaarbank BAC en de volksverzekering DVV een ononderbroken en spectaculaire groei kennen; de coöperatieve winkelketen Welvaart daarentegen zou na enkele jaren van voorspoed ten onder gaan. Het ACW / MOC behield in de nieuwe structuur vooral zijn overkoepelend karakter (van daadwerkelijke coördinatie was evenwel weinig sprake), een meer informele maar daarom niet minder reële politieke macht, en de taak om gemeenschappelijke diensten te organiseren. Daartoe behoren zowel het uitgeven van eigen pers en het voeren van propaganda als het aanbieden van diensten voor kadervorming, sociaal toerisme (*Vakantiegevoegens / Pasar*), studie- en beroepsoriëntering, huisvesting, en Wereldsolidariteit / *Solidarité Mondiale*. Als reactie op de toenemende aandacht voor volksontwikkeling en beroepsoriëntering ontwikkelde vooral de MOC in de jaren 1960 en 1970 diensten als het *Centre d'Information et d'Education Populaire* (CIEP); het *Institut Supérieur de Culture Ouvrière* (ISCO); de *Fondation Travail Université* (FTU); en de *Actions Intégrées de Développement* (AID).

De christelijke arbeidersbeweging heeft die basisstructuur tot op heden behouden, al hebben de communautaire tegenstellingen enerzijds en de schaalvergroting en professionalisering van sommige deelorganisaties anderzijds de

onderlinge relaties diepgaand veranderd. Het antagonisme tussen de twee nationale gemeenschappen leidde vooreerst tot een verwijdering tussen ACW en MOC. In Vlaanderen had de beweging sinds haar ontstaan een uitgesproken Vlaamsgezind imago, terwijl de Franstaligen in toenemende mate aandacht kregen voor de belangen en gevoeligheden van hun regio en cultuurgemeenschap. Dat hing samen met de grondig verschillende sociaalpolitieke situatie in de twee gemeenschappen en de minderheidspositie van de Franstalige christelijke arbeiders zowel in de beweging zelf als in Wallonië tegenover de socialistische overmacht. Een eerste federalisering van het ACW in 1945 werd weliswaar teruggedraaid in 1949, maar de communautaire spanningen in de jaren 1960 maakten dat de twee vleugels van de beweging uit elkaar groeiden. Zo kwamen de bestuursorganen vanaf 1963/1964 niet meer nationaal samen. In 1987 nam het ACW eigen statuten aan, waarmee de breuk met de MOC bezegeld werd. De sociaaleconomische organisaties van de christelijke arbeidersbeweging bleven evenwel unitair, al is ook daar een zekere interne federalisering opgetreden. Het uiteengroeien had vooral politieke consequenties. Vanaf 1972 moest de MOC het politiek pluralisme in de beweging erkennen en de geprivilieerde band met de Parti Social Chrétien (PSC) opgeven. Verscheidene Franstalige leiders en militanten engageerden zich in het FDF en het RW, al bleef ook een groep in de PSC militeren. Hoewel de band met de CVP, vanaf 2001 CD&V, regelmatig ter discussie werd gesteld, bleef het ACW voor zijn politieke actie op die partij vertrouwen.

De eenheid in de christelijke arbeidersbeweging raakte ook ondermijnd doordat de deelorganisaties steeds meer hun eigen weg gingen. De conflicten in de jaren 1960 en 1970 tussen het ACV en de christelijke arbeidersjeugd (die in de jaren 1980 ook met een interne splitsing had af te rekenen) waren in grote mate van ideologische aard, maar hadden ook te maken met conflicterende domeinspecifieke factoren. Die hadden al vroeger vakbonden en ziekenfondsen van elkaar doen vervreemden, al was die relatie nooit bijzonder hartelijk geweest. In alle stilte kregen vooral de vroegere “economische werken” een heel eigen karakter. Daar waar de coöperaties in de jaren 1970 zich profileerden als verdedigers van de verbruikers, ging de LVCC zich, vooral onder impuls van de spaarkas BAC en *De Volksverzekering* (DVV), steeds meer gedragen als financiële groep, met in 1982 de oprichting van de beleggingsmaatschappij COPLUS. In 1990 fuseerden de 28 verbondelijke coöperatieve vennootschappen en werd in de schoot van het ACW de *Groep ARCO* opgericht als overkoepelende coöperatieve instantie. Tot de Groep ARCO behoren de centrale coöperatieve financieringsmaatschappij ARCOPAR CV, de participatiemaatschappij ARCOFIN, die haar activiteiten toespitst op de financiële sector met onder meer *Artesia Banking Corporation* (waartoe *BACOB Bank* en DVV behoren), en de investeringsmaatschappij AUXIPAR NV, met belangen in de handels- en dienstensector. In 2001 bracht ARCOFIN haar aandelen Artesia Banking Corporation in de groep Dexia in, in ruil voor nieuw gecreëerde aandelen van Dexia. Het moge duidelijk zijn dat door dergelijke operaties de band met ACW en MOC fundamenteel veranderd is.

De christelijke arbeidersbeweging is een bijzonder complex kluwen geworden. Ondanks de verstrengeling met de politiek enerzijds en de grotendeels autonome ontwikkeling van de vakbeweging, de ziekenfondsen en de financiële wereld manifesteren zowel ACW als MOC zich nog steeds als een sociale beweging die opkomt

voor de zwakkeren en ijvert voor een humanere samenleving. In dat perspectief onderhouden zij goede banden met diverse nieuwe sociale bewegingen.

3. Archieven

3.1. *Bewaring en inventarisatie*

De regionalisering, in het bijzonder van het archiefwezen, stelt bijzondere problemen voor de bewaring van de archieven van de christelijke arbeidersbeweging, zo gevoelig voor de communautaire problematiek en met deels unitaire en deels geregionaliseerde componenten. Veruit de belangrijkste archiefinstelling met betrekking tot de christelijke arbeidersbeweging is het KADOC te Leuven, dat onder meer het archief van het unitaire en het Vlaamse ACW bewaart samen met de archieven van de Vlaamse ACW-verbonden, van verschillende deelorganisaties zoals de KWB, KAV, (V)KAJ en grote delen van het unitaire ACV, en tal van christendemocratische voormannen. Deze fondsen zijn grotendeels ontsloten via inventarissen en plaatsingslijsten. Via de online databank ODIS (www.odis.be) beschikt men voor Vlaanderen bovendien over een voortdurend geactualiseerd digitaal werkinstrument om archieven en publicaties met betrekking tot de christelijke arbeidersbeweging, zowel van organisaties en diensten als personen, snel te lokaliseren. Wallonië en Brussel worden echter niet gecoverd door ODIS. De archieven van katholieke sociale organisaties zijn er bovendien veel meer versnipperd. Wel biedt het uitstekende werk onder leiding van PIROTTE (J.), ZÉLIS (G.), eds. *Pour une histoire du monde catholique au 20e siècle, Wallonie – Bruxelles. Guide du chercheur*. Louvain-la-Neuve, 2003 (vooral het hoofdstuk GROESSENS (B.), ZÉLIS (G.). *Pensée, organisations et actions sociales*, p. 281-368) zowel een overzicht van bronnen en hun vindplaatsen als een *status quaestionis* van het onderzoek. Voor de christelijke arbeidersbeweging in Franstalig België is vooral het CARHOP van belang. Het centrum beschikt over drie archiefdepots (Brussel, La Louvière, Ciney), en bezit vooral papieren van leiders en militanten alsook de archieven van tal van verbonden van MOC, CSC en *Vie Féminine*. Op het adres van CARHOP Brussel bevindt zich tevens het belangrijke *Fonds des Anciens et des Anciennes de la JOC(F)*. Het CARHOP staat tevens in voor het beheer in de eigen organisatie van de archieven van het nationaal secretariaat van de MOC en de MOC-verbonden van Ath en Verviers, de *Equipes populaires*, *Vie Féminine* nationaal en de *Fédération Vie Féminine de Verviers*, de CNE, en de *Fédération CSC du Hainaut Occidental*. Heel wat archieven van de christelijke arbeidersbeweging, zowel nationaal of regionaal – zoals het archief van de MOC, Groep ARCO, de LCM, de JOC en de JOCF, en *Vie féminine* – als op plaatselijk vlak moet men gaan zoeken op de zetel van de respectieve organisatie, wat de toegang uiteraard bemoeilijkt. De andere archieven zijn doorgaans wel toegankelijk mits toestemming van de bewaargever. Daarvoor dient men zich te richten tot de bewarende instelling.

Naast het CARHOP zijn ook de *Archives du Monde catholique* (ARCA) in Louvain-la-Neuve van belang, met name voor een aantal persoonsarchieven van katholieke sociale en politieke leiders. Heel wat persoonsarchieven zijn te vinden in algemene instellingen zoals het SOMA, het ARA en zijn provinciale depots (zie archieven van particulieren).

Voor actuele informatie zijn uiteraard de websites van de betrokken organisaties van belang. Die websites zelf zijn evenwel nog niet digitaal gearchiveerd. Wel zijn er plannen om dat in de toekomst te organiseren.

3.2. Belangrijkste bronnenreeksen

3.2.1. Statuten

Zowel op het nationale, het arrondissementele als op het plaatselijke vlak bezitten de werkersverbonden statuten die hun doel en hun structuren vastleggen en de samenstelling en de bevoegdheden van hun bestuursorganen regelen. In het interbellum bezaten ook de provinciale verbonden eigen statuten.

3.2.2. Notulen van vergaderingen en verslagen

Het verslagboek van de Belgische Volksbond bevat de notulen van de Hoofden Middenraad. De Volksbond organiseerde ook congressen waarvan er eerder summiere uitgegeven verslagen bestaan (zie hieronder).

Wat het ACW en zijn Waalse tegenhangers betreft, kan men notulen terugvinden van de beleidsorganen op het plaatselijke, het arrondissementele en het nationale vlak, namelijk de verslagen van de vergaderingen van de respectieve congressen, middenraden, hoofdbesturen, dagelijkse besturen en, wat het nationale niveau betreft, van het Nationaal Bureau. Vermelden we dat de werkersverbonden in het interbellum ook op het provinciale vlak georganiseerd waren.

Op het nationale vlak zijn de verslagen van de congressen van het ACW (alook van de meeste deelorganisaties) gedrukt (zie hieronder); bij de arrondissementele verslagen gebeurt dit niet systematisch. Zij bevatten doorgaans studiedocumenten en thematische analyses, verslagen van discussies, de teksten van resoluties, en (vaak afzonderlijk uitgegeven) activiteitenverslagen. Zij bieden een uitstekende bron voor een eerste kennismaking en overzicht, en zijn cruciaal voor de studie van de ideologische ontwikkeling en het zelfbeeld van de beweging. Aangezien deze documenten voor de eigen achterban werden opgesteld en niet zozeer voor de buitenwereld, zijn ook de activiteitenverslagen vrij betrouwbaar.

Op nationaal en arrondissementeel vlak zijn er verslagen van commissies die rond een bepaalde problematiek werden opgericht.

3.2.3. Documenten met betrekking tot de “diensten” georganiseerd door ACW / MOC

Hier treffen we documenten aan met betrekking tot de nationale en arrondissementele pers, de werking van de diensten actief op het vlak van de beroepsoriëntering, de sociale huisvesting, het sociale toerisme, de vrijetijdsbesteding, papieren met betrekking tot de organisatie van studiedagen, de werking van de sociale scholen, de kadervorming en het pastorale werk. In Franstalig België stippen we vooral de publicaties aan van het CIEP, het ISCO en de FTU.

3.2.4. *Documenten met betrekking tot de organisaties die het ACW / MOC overkoepelt*

Het gaat voornamelijk om statuten, verslagen, briefwisseling, omzendbrieven, boekhoudkundige documenten en ledenlijsten van de desbetreffende organisaties.

3.2.5. *Documenten met betrekking tot de politieke opstelling van het ACW / MOC*

Documenten van deze aard treffen we aan op het nationale en het arrondissementele vlak. We vermelden de papieren afkomstig van de CVP / PSC en hun voorlopers, briefwisseling met de partij, de notulen van de vergaderingen van de arrondissementele politieke comités en van de nationale politieke contactcommissie, documentatie en propaganda met betrekking tot de verkiezingen, het inrichten van polls, enz.

4. **Publicaties**

4.1. *Statuten*

De statuten van de nationale en arrondissementele verbonden worden in brochurevorm uitgegeven.

4.2. *Congresdocumenten*

Het ACW / MOC publiceert de voorbereidende studiedocumenten en verslagen van zijn congressen alsook activiteitenverslagen. Op nationaal vlak bevatten deze rapporten inlichtingen met betrekking tot de werking van de koepelorganisatie op nationaal, provinciaal en arrondissementeel niveau. Ook de toestand van de verschillende deeltakken komt erin aan bod. Aan de congressen wordt uiteraard ook uitgebreid aandacht besteed in de nationale en arrondissementele pers van de werkersverbonden.

4.3. *Verslagen van studieweken*

Vanaf 1908 werden er *Vlaamse Sociale Weken* georganiseerd waarop lezingen werden gegeven over sociale, economische, politieke en religieus-ethische thema's. Aanvankelijk was de vakbond voor de organisatie van deze weken verantwoordelijk, circa 1927 werd het heft overgenomen door het ACW. De teksten van de lessen werden van bij de aanvang gepubliceerd. Van de *Semaines Sociales Wallonnes* zijn er slechts uitgegeven verslagen beschikbaar vanaf 1929. Vanaf 1955 werden de *Vlaamse Sociale Weken* jaarlijks afgewisseld met *Vlaamse Sociale Studiedagen*, georganiseerd door de Vereniging voor Politieke en Sociale Studies. Een overzicht van de thema's van de Vlaamse en Waalse Sociale Weken in GERARD (E.). Het Algemeen Christelijk Werknemersverbond, in GERARD (E.), ed. *De christelijke arbeidersbeweging in België, op. cit.*, dl. 2, p. 609-611.

4.4. *Periodieke publicaties*

In de reeds vermelde archief- en documentatiecentra KADOC en CARHOP treft men uitgebreide collecties tijdschriften, “grijze literatuur” (waaronder congres- en activiteitenverslagen) en publicaties van de christelijke arbeidersbeweging aan, zowel van het ACW / MOC als van de deelorganisaties, zowel op nationaal als op arrondissementeel vlak. De volgende lijst signaleert enkel de belangrijkste tijdschriften:

BELGISCHE VOLKSBOND

Ligue Démocratique Belge. Annuaire. Belgische Volksbond. Jaarboek, 1898-1907. Gent, 1898-1907.

Ligue Démocratique Belge. Belgische Volksbond. Gent, 1910-1913.

In deze publicaties treft men onder meer congresverslagen aan.

ACW EN ZIJN VOORLOPERS

Het Volk. Gent, 1891-2008.

Vanaf augustus 1891 vormt deze krant, die in 1890 als weekblad het licht zag, de spreekbuis van de christelijke arbeidersbeweging. In 1928 werd het door het ACV uitgegeven blad *De Tijd* door *Het Volk* overgenomen. *De Tijd* verscheen als kopblad van *Het Volk* buiten Oost-Vlaanderen. Na de Tweede Wereldoorlog werd enkel *Het Volk* overgehouden. In 2008 verdween *Het Volk* als zelfstandige titel: de krant smolt toen samen met *Het Nieuwsblad*, een ander dagblad uitgegeven door de uitgevergroep VUM, waartoe *Het Volk* al sinds 1994 behoorde. *De Gids op Maatschappelijk Gebied.* Brussel, 1931-.

We geven 1931 als begindatum op omdat het tijdschrift toen officieel als publicatie van het ACW werd erkend. Het blad bestond echter reeds sedert 1901. Dit tijdschrift vormt een rijke inlichtingsbron met betrekking tot de activiteiten en de werking van de koepel en van de deelorganisaties. Naast inlichtingen met betrekking tot het leven van de beweging bevat het artikelen over de historiek van de christelijke arbeidersbeweging, de sociale leer van de Kerk evenals de sociale, economische, politieke, morele en religieuze problemen. Men treft er kronieken aan inzake arbeidsrecht, sociale wetgeving, syndicale beweging, binnenlandse politiek en internationale arbeidersbeweging. Zie:

MOULAERT (J.), PASTURE (P.), GERARD (E.). *De Gids op Maatschappelijk Gebied. Leeswijzer 1944-1987. Historiek – Lijst van artikelen – Register.* Brussel, 1989. *Volksmacht.* Brussel, 1945-1991 (opgevolgd door: *[ACW]-Visie*, 1992-).

Bestemd voor vakbondsleden en aangeslotenen bij de mutualiteit.

Twee andere publicaties zijn afgestemd op een specifiekere doelgroep:

Spraakmaker. Brussel, 1995.

Gezamenlijke publicatie ACW-KWB-KAV, gericht aan ouders die zetelen in participatieraden van scholen.

Kontakt. Brussel, 1981-.

Bestemd voor ACW-bestuurders van PMS-centra.

MOC EN ZIJN VOORLOPER

Les Dossiers de l'action sociale catholique. Brussel, 1931-1970.

Bestond reeds sedert 1920 doch werd pas in 1931 het leidersblad van de beweging. Dit tijdschrift kan worden beschouwd als de tegenhanger van *De Gids op Maatschappelijk Gebied*. Het bevat artikelen met betrekking tot sociale, economische en politieke problemen evenals kronieken aangaande het sociale, economische en politieke leven.

Démocratie. Brussel, 1967-.

Men treft er kleine “dossiers” met betrekking tot sociale, politieke en economische problemen in aan. Verder komen de standpunten en de activiteiten van de MOC aan bod.

La Cité. Brussel, 1950-1991.

Opiniekrant beheerd door afgevaardigden van de verschillende takken van de arbeidersbeweging.

Het Centre d'Information et d'Education Populaire (CIEP) publiceert verscheidene magazines, waaronder *L'Esperluette*.

4.5. Diversen

Sedert 1965 (valt samen met de stopzetting van de congressen op nationaal vlak) geeft het ACW jaarprogramma's uit waarin de planning voor de jaarwerking van de verschillende geledingen wordt uiteengezet. Deze jaarprogramma's zijn doorgaans op een bepaald thema afgestemd. Daarnaast publiceert de beweging haar algemeen programma.

Wat de MOC betreft, kunnen de studies en dossiers worden gesignaleerd die sedert 1976 in het kader van de *Fondation Travail Université* worden uitgegeven. Deze stichting vormt een samenwerkingsverband tussen MOC en UCL en fungeert zowat als de studiedienst van de MOC.

5. Bronnenpublicaties

In de hierna volgende bronnenuitgave worden een aantal documenten uit het nationale ACW-archief opgenomen:

GERARD (E.). *Documenten over de katholieke partijorganisatie in België, op. cit.*